

Октомврий 1935 год.

СИНЧЕЦЪ

— ХУДОЖЕСТВЕНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА —

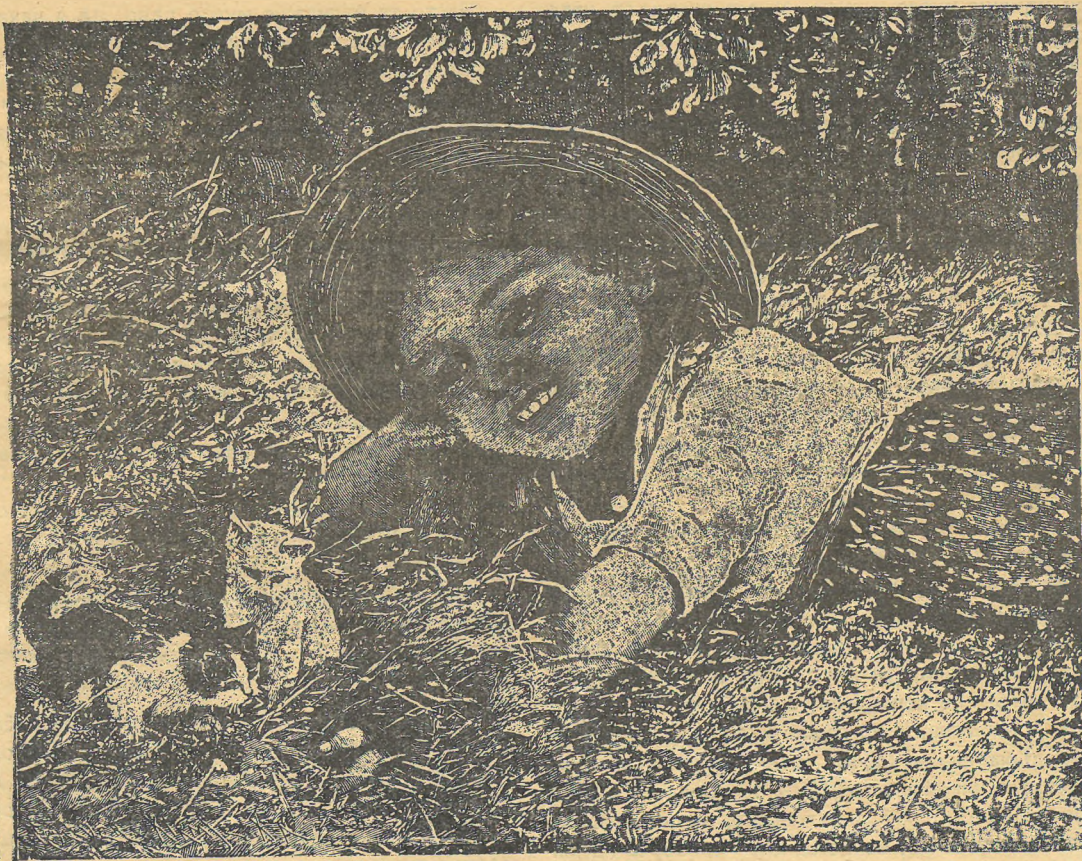
Препоръчано отъ М. Н. П. съ окръжно № 35,194
отъ 20. X. 1933 год.

ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ 20 ЛВ. — ОТДѢЛНА КНИЖКА 2 ЛВ.

Редакторъ: Г. П. Бойчевъ — с. Правинци, Шуменско

Год. IV.

Книга II.

Н а с в о б о д а .

Въ училище.

Весели засмѣни
Играхме по полето,
И ето ни събрани
Ний пакъ сме въ школото.

Ваканцията мила
Не'сетно си отмина.
Съ нови прѣсни сили
Ще учимъ тази година.

Г. П. Бойчевъ

Баба Аргира.

Подъ стария навесъ на бедна селска кжшурка живѣеше самотна старица.

Викаха я баба Аргира.

Тя си нѣмаше нийде никого. Много отколе бѣ изгубила челядъта си. По кжсно и стопана ѝ я остави. Не помнѣше годинитѣ си. Никога не бѣ ги броила. Но коситѣ и бѣха бѣли като снѣгъ.

А чудно добро сърдце имаше баба Аргира. По бѣло отъ коситѣ и Едно непринудено добродушие цѣфтеше на беззжитѣ и уста. И една лъчезарна усмивка бѣше озарила старческото и лице и не я напускаше никога.

Бедна бѣше баба Аргира. За това бѣ принудена да работи чужда работа. Зиме переше и предеше на богатитѣ си сжселянки, а лѣте помагаше на сжседитѣ въ полската работа.

Мжчно се превива грѣбъ на стари години. Ала баба Аргира работеше безъ да се оплаква. Когато и направѣха забележка, че е много стара и трѣбва да почива, тя се усмихваше на себе си и не отговаряше. Ехъ, знаеше тя по добре отъ всички това, но сжщо знаеше че ако не работи ще се гладува!

Често приседнала сама край огнището на хурка, зиме, тя се замисляше за старинитѣ си. — Ехъ, де сега да бѣ имала отѣна! О, колко дѣщери и синове я изпревариха въ гроба?

И тъкмо сега, когато да се радва на чада и внуци, да почива край огнището или приседнала на кжщния прагъ, тя трѣбваше денонощно да работи.

Много домжчняваше на горката старица, когато се занимаха дъждовнитѣ мрачни есенни и мразовити зимни дни. Тогава никой не я викаше за помагане и тя по цѣли дни седеше покрай замъгленото, наполовина съ книга облепено стъкло, единственото прозорче на кжщурката и и гледаше навѣсеното време навънъ. И една безлична тихоломна скръбъ я унасяше.

Пуста сждба!

Единъ богатъ сжседъ подари на баба Аргира една сива козичка. О, тя бѣше истинска другарка въ самотата на баба Аргира и разтуха въ нейната скръбъ.

И зае козичката голѣмъ дѣлъ въ живота на баба Аргира. Тя съ нея живѣеше и дишаше.

Щомъ се стъмни и по улицитѣ се стече чардата старицата излизаше на пжтнитѣ врачка и сѣдаше на прогнилия прагъ да дочака любимката си.

Често тя излизаше много рано да я чака. И току старческата и глава клюмваше на коленетѣ ѝ и тя задрямваше. Тогава дохождаше и козичката. Та спираше предъ бабата, погледнеше я очудено и нарочно, като, че за „добъръ вечеръ“ я бутнеше съ главата си. Сепваше се баба Аргира. Отваряше очи и извикваше радостно.

— О, бабината козичка!

Често бабината козичка бѣше причина на много неспокойства и грижи на добрата старица. Случеше се, че се залута изъ гората и козаря не я докараше о време. Тогава настѣпваха много тревожни моменти за баба Аргира. Тя излизаше да я търси нощесъ, дори до „стръмния зидъ“. И да вика до зори любимката си изъ гората.

— Бехъ — бехъ, бабината козичка! Ела, баба ще ти даде прѣсно сенце!

когато я намѣреше заканваше и се съ прѣстъ

— Мари вироглавке, ще те оставя нѣкоя вечеръ да те изяде вълка!

Ала баба Аргира я само плашеше. Тя нѣмаше такова намѣрение.

Тежка старостъ преви кръста на баба Аргира. Очитѣ и почнаха да не довиждатъ. Неможеше да работи, както, по рано. Не я викаха вече да помага у никого. А тя не желаше да се натрапва никому. Скоро тежка сиромашия се вмѣкна въ кжщурката съ стария навесъ.

Ала баба Аргира не се оплакваше. Тя никому не подаде ржка да иска помощъ. Сама си знаеше що и е. Гладуваше по цѣли дни. А и козичката не се ояри тая година. Това не се нравеше на старицата, ала тя пакъ не се сѣрдеше на любимката си.

Толкѣва отслабна баба Аргира напоследѣкъ, че едва ходеше. Но все пакъ тя не забравяше вечеръ да седне на прага и да дочака Сивушке.

А козичката излизаше сутринъ изъ кошарката;

цѣлъ день припкаше съ стадото, и вечеръ пакъ се спущаше въ село. Отдалечъ баба Аргира я посрещаше съ плесване на ржце.

— О, бабината козичка!

Не можеше да разбере козичката промяната съ стопанката и. Не разбираше тя защо постоянно гласътъ на баба Аргира става все по слабъ, защо слабне и вехне старицата. Защо изчезна лъчезарната усмивка отъ устнитѣ и? Тя не можеше да разбере, но чувствуваше че нещо лошо става съ баба Аргира.

Една вечеръ, като се отдѣли отъ козаря, Сивушка изтича къмъ кжщи. На прага, както и другъ пътъ я чакаше старицата.

Приближи козичката стопанката си. Гледа—спи. Бутна я съ главата си и зачака. Ала баба Аргира не се събуди тоя пътъ. Уви, тя никога вече нещеше да дигне глава, да плесне ржце и да извика:

— О, бабината козичка!

Г. П. Бойчевъ

М а л н о р а д о с т ъ .

Ръмеше дъждъ. Бѣше единъ отъ ония дъжделиви, намръщени есенни дни, презъ които децата губятъ желание да играятъ, оставатъ въ кжщи и не искатъ даже да гледатъ презъ прозореца лепкавата калъ на улицата.

Васко стоеше до прозореца и гледаше навънъ, не защото и той като дете не изпитваше отвръщение къмъ този день, но защото чакаше майка си.

Малкото орѣхче предъ кжщичката имъ бѣше загубило почти листата си и по оловно синкавитѣ клонки, съ черни петна се плъзгаше влагата.

Нѣкъде горе, покрива вѣроятно пропускате вода, защото на тавана се появи петно, което бързо нарастваше.

Васко се унесе въ мисли — „Колко хубаво, би било ако сега и азъ като всички други съмъ въ училището. Топло е. Широко въ бѣло варосаната стая. И тамъ сж всичкитѣ — Христо, Петъръ, Данчо, даже и гърбавия Станчо“...

Васко въздъхна. Ехъ, ако и той е тамъ!... Чиноветѣ сж правилно наредени, по тѣхъ момичетата насѣдали бѣбрятъ или гласно преговарятъ уроцитѣ си... Влиза учителтъ — всички ставатъ. Започва урока... Тишина. Колко е хубаво! Васко слуша съ отворена уста и иска всичко да запомни...

Ехъ, хубаво е тамъ, но Васко не може повече да ходи. Така му каза и майка му. Тѣ сж бедни и ще трѣбва да се замислятъ вече и за неговия занаятъ. То занаятъ отъ малкъ се учелъ. Та затуй да не мисли за училище. Тя ще му намѣри работа.

Васко искаше да заплаче тогава, но се сдържа. Какво ла прави? Нали вижда, че майка му и безъ това се мжчи сама да работи... Не й отговори нищо тогава, нито да се съгласи, нито да откаже. Само му стана болно и тежко.

Тази сутринъ майка му излѣзе и му поржча да я чака. Тя ще иде въ печатницата. Тамъ казали по-рано, че ще го взематъ.

Както се бѣше унесълъ въ мислитѣ си за училище Васко и не видѣ майка си, която

като избираше камъчетата за да стжни идваше по калната улица.

Чакъ когато скръцна вратата той я видѣ. Майка му се усмихна тъжно и тихо продума:

— Хайде, Васе... Трѣбва да идемъ. Чорбаджията иска да те види... Па на ти и петъ лева, та на обѣдъ не си идвай — що да газишъ калъ а? Купи си нѣщичко...

Малкото тъмно дюкянче, въ което бѣ печатницата съвсемъ не му харесваше.

Малко, следъ като си замина майка му го повика майстора.

— Хайде сега, момчето ми, приготи се. Ще режемъ книги съ ножа. Ти ще хванешъ тази ржчка и ще въртишъ. Я опитай!

Васко хвана съ две ржце, ржчката на ножа и съ голѣми усилия започна да извърта колелото. Отначало ужъ бѣ по леко. Но когато трѣбваше да превърти съвсемъ колелото дойде моментъ, при който той почти увисна въ въздуха — толкова бѣ високо ржчката.

А майстора подвижна:

— Хайде, хайде още малко, нататкъ е лесно...

Васко направи голѣмо усилие и премина страшното положение. Надолу тръгна лесно. Той позасили колелото. И втория пътъ когато мина страшното мѣсто се изплаши, колелото само го теглеше. Жилитѣ на ржцетѣ му се изпънаха. Раменетѣ го заболѣха.

Въртѣше тѣй безъ даже да гледа какъ отдолу, блѣскавия остъръ ножъ съвсемъ леко прерѣзва дебелия купъ отъ книги, като отхвърляше набрани бѣли равни ивици книга...

Рѣзаха така доста много. Предъ очитѣ му играеха червени, сини кржгове. Потъ излѣзе на челото му.

Следъ като спрѣха за малко, защото се свършиха книгитѣ Васко се отпусна на мекитѣ, бѣли ивички отъ книга, цѣлъ купъ, на пода.

Очитѣ му се затваряха отъ умора. Погледна насреща часовника Той показваше

десетъ.

„Сега тамъ сж въ междучасие“ — си по мисли Васко, но веднага прекъсна мислитъ си защото го извикаха отъ другия дюкянъ.

— Слушай — какъ те викаха тебе?

— Васко.

— Добре. Сега, Васко, вземай по малко отъ тия хартии гдето сега ги рѣзахме и ги носи въ дюкяна тамъ долу на жъла. Само по чевръсто, че още ще режемъ...

Васко започна да пренася хартията. Рѣмеше още. Водата се стичаше по челото му. Но той бързаше нали, тъй му рече майстора...

* * *

Дълго помни Васко този първи денъ въ печатницата.

Сетне навикна. Не му се струваше вече толкова мъчно. Тогава бѣ лошото.

Започна да не се плаши отъ това че не ходи на училище. Та що? И тукъ ще

може да прочита. Ехъ, друго е тамъ... но ще трѣбва да се задоволява.

И неговата радостъ бѣ когато на обѣдъ, презъ почивката вземаше нѣкоя книга или вестникъ и започва да чете.

Предъ морнитъ му очи се редятъ чернитъ, дребни букви. Васко научва всичко каквото става по свѣта. И му се ще да чете така, много, много...

А когато работата започваше той бързаше за да свърши всичко по рано...

Малкото радостъ, която имаше Васко това бѣ четенето на книжки.

* * *

Така минаваше времето и Васко учеше и занаятъ и сбираше знания.

И когато той порастна съ умиление си спомняше за малкото радостъ, която имаше като дете.

Иванъ Ченчевъ.

Н и н о л а й.

Нѣколко дъждовни капки се удариха въ стъклото. Стекоха се по него и полазиха по ржката на Коци. Той се сепна. Погледна на вънъ. — Валѣше тихъ есененъ дъждъ. Трѣбваше да омие аутомобила. Къмъ 6.15 ч, имаше влакъ, шофьорътъ навѣрно скоро ще дойде. Колко ненадейно бѣше задремалъ... Очитъ му отново се затвориха. Потърка ги съ ржце.

Но въ тоя дъждъ какъ да омие аутомобила, Пъкъ и не е ли безсмислено това. — Докато отиде до гарата отново ще бжде опръсканъ.

„Но какво си правилъ преди дъжда?“, ще му каже шофьора. Нима ще го интересува него, че Коци щѣлъ да се намокри. Нали му плаща...

Коци огледа наоколо. Отвори вратата на аутомобла и полека тръгна нагоре — по освѣтената улица.

Хората, съ чадъри, загърнати въ палтата си, бързатъ. Коци върви бавно. Не знае кжде отива. Безразлично му е. Дрехитъ му натежаватъ отъ вода, но той като-че-ли нищо не сѣща. Въ него изникватъ спомени.

Ето — дете е — нѣколко годишенъ. Не ходи още на училище. Буенъ, палавъ. Тича изъ двора, изъ улицитъ — опрашенъ, съ окървавени пръсти на краката.

„Ти си най-малкия, но си най-лудия, вика майка му. Кой знае какво ще излѣзе отъ тебъ. Умири се де! Стига това тичане. Но тя не може да се занимава повече съ него. Набива го, и го затваря въ стаята. Ала въчитъ на майка му не се оглеждаше тогава ядъ, не — тѣ само се свиваха и особено заблѣ-

стваха. Мъчно бѣше на майката, че синътъ е не миренъ. Тя не можеше да се вживѣе въ неговата детска радостъ...

Тръгна на училище. Сжщото — пакъ борби, непрестанни бойове. Най-немирниятъ бѣше той.

После — той не си спомня точно какво стана, но голѣмия му братъ престана да ходи на работа. Отслабна и залинѣ... Въ кжши бѣха огрижени. Това измжчваше Коци. Нѣщо притисна детското му сърдце — задушваше буйната му веселостъ. Братъ му постъпи на лѣчение въ далеченъ градъ. Въ кжши стана глухо. Говориха малко. И Коци ставаше замисленъ и него обхващаше очакването на нѣщо лошо. Нѣмаше вече предишната радостъ — невинна, детска.

Престана да работи и другия му братъ. Лекарътъ замислено клатѣше глава. Очитъ на майката постоянно блѣстяха въ сълзи. Бѣше десетина годишенъ тогава. Напусна училище. — Трѣбваше да помогне съ нѣщо въ кжши.

И тръгна тогава съ шофьоритъ. Услужваше имъ, миеше колитъ. Тѣ го навикваха. Въ това време замина и втория братъ на нѣкжде. Отъ по-голѣмия нѣмаха никакво известие. Майка му съвсемъ повѣхна. Скоро почина. Коци остана самъ.

И сега — въ тая дъжделива есенна вечеръ се чувствуваше съвсемъ самотенъ, изгубенъ. Нищо хубаво не виждаше да го очаква...

* * *

Не чака сутринята слънцето да му кимне

съ глава. Пъкъ и да бѣше чакалъ. То бѣше забулено съ облаци.

— На кжде? помисли си. Кжде да отиде — При шофьритѣ? Не, не иска и той да работи повече тамъ. Тогава?

Тръгна на посоки изъ града. Все можете да го повика нѣкой.

Часътъ приближаваше осемъ. Бѣше ходилъ вече доста много. Напраздно бѣше всичко.

По улицитѣ се зададохъ ученици. Съ книги подъ ржка тѣ вървѣха и весело разговаряха.

— Учителътъ даде 2-ра и 3-та задача.

— Буквата „г“, а не „д“ имаме да пишемъ по краснописъ. —

Коци се вслуша въ разговоритѣ имъ. Пакъ го обзеха спомени.

Колко хубаво бѣше, когато и той учеше. И въ неговитѣ очи блѣщукеше тогава радостъ. Името му дори тогава бѣше друго. Когато учителътъ влизаше въ отдѣлението и го нимираше въ безпорядѣкъ, той се обръщаше къмъ Коци и го питаше:

— Николай, колко хубаво звучеше тая дума съ строгия, но топълъ гласъ на учителя, Николай, ти ли пакъ? . . .

. . . Какъ обичаше Коци краснописанието. И главния учителъ го похвали на единъ изпитъ.

Но всичко това е минало. Сега той е само Коци. Коци, манивелъ майстора, както го наричаха. Подиграваха се. Защото въртѣше манивелитѣ на автомобилитѣ за да подпали мотора.

Пакъ го настигаха ученици. Като че нарочно високо и още по-весело говорятъ. Той иска да избѣгне отъ тѣхъ, но тѣ сж тъй много. Отъ всѣко улица излизатъ. . .

Коци стисва юмруцитѣ си. Колко пжти се е мжчилъ да постжпи на училище. Но кай ще го издържа? Трѣбва да работи, да изкарва прахрана. Все пакъ толкова хубаво нѣщо сж книгитѣ. Чудни приказки бѣше челъ той въ една стара книга. Отъ тѣхъ той научи за далечни, незнайни страни, кждето хората по-добре живѣятъ, повече радостъ има между тѣхъ.

Но какво? Той завърши добре трето отдѣление, Знае да чете, да пише. Ще работи. Може дори пакъ да се върне при шофьритѣ. Нека го навикатъ. Той е свикналъ. Искане само да препечели нѣкой левъ, да си купи учебници и да чете въ кжщи. Ще отиде въ края на годината да го изпита учителя. Ще мине въ първи класъ. Но може да му помогне и до гимназия да стигне. И после, когато свърши той ще стане учителъ. Да, ще говори на малкитѣ за беднитѣ и трудолюбиви ученици, за далечнитѣ чудни страни. . . .

Отдавна неизпитвана радостъ го стопля. Не, той още утре ще потърси учителя. Сѣкашъ той още отъ сега чува съ какъвъ топълъ, мекъ гласъ ще му каже учителя:

— Николай. . . .

Иорданъ Цоневъ

Магесницата.

— Бабо. . ! Бабооо . . ! реवेशе малкия Чони и теглеше за полата добрата стара жена, която триеше съ кърпа очи, изпращаща двамата си синове на гурбетъ.

Дълго гледа старицата загубващата се черна купчинка по вития селски пжтъ, после прибра въ политѣ си ревящия малъкъ Чони и тръгна къмъ кжщи.

Влѣзе баба Ана вътре, а на различни страни по стаята захлюпени по очи плачатъ снахитѣ й.

— И тазъ хубавъ! Какво сте се разцирили, мари? Ще се върнатъ мжжетъ ви. Току не отиватъ да останатъ тамъ. Само вие ли сте изпратили мжже на гурбетъ. Моя Стою Богъ да го прости седемъ години е гурбетувалъ. Я грабвайтѣ хуркитѣ, че . . .

А самата тя едва сдържаше сълзитѣ си, готови да рукнатъ изъ старитѣ и очи. После пусна изъ политѣ си малкия ревливецъ и го отведе при майка му—булка Миланя и я замъбра.

— Стига си ревала таквозъ, невѣсто! Ами я вземи този палавникъ да го смиришъ, че му е потънала сѣкашъ гемията.

Седна тя предъ огнището и грабна чепкалната. Взе папекъ вълна и почна да я влачи. Работи ужъ, ржцетѣ и сноватъ на две страни а въ ржцетѣ и все сжщия папекъ. Не! Не спори! Пъкъ и работи ли се при такава мжка я?

Въ тоя мигъ се почука на кжщната врата. По младата булка Ангела скочи да отвори.

Влѣзе съседката Митра.

— Наспорилъ Ви Богъ работата, мари сжсѣдке Ано! Рекохъ да те повидя, пъкъ и да се поприизкажемъ. Пъкъ и чухъ отъ нашия Митя, че и твоитѣ синове заминали. Ехъ—проклетия му гурбетликъ! Нали и азъ имамъ чедо тамъ? Ето три години моя хубавъ Тони не се е обадилъ. Поне за черни очи писмо да бѣше писалъ, . . а то. . . казватъ, Ката Долапчийката магия му направила, да се отъ гурбетъ не вржца, нито майце си писмо да пише. Боже, Боже запази ни отъ зло!

И тя страхопочитателно се закрѣсти.

Баба Ана сжщо се закрѣсти.

— Огънъ! Огънъ за нея. Ахъ, и на снъ тая жена ме плаши. Гледай я, суха, слаба

—сжиданска вещица. Дѣдо и Вѣлю чета по балкана водилъ. Разболѣ ли се нѣкой съ биле го лекувалъ. Магестникъ билъ той. Отъ него тя се е научила магии да прави. И никой въ кжщата и не стжпя. За солъ даже никой не я търси. Казватъ злия духъ у нея ходель на гости. Чували го като крещи.—Само когато Ката му заговоряла той мирясвалъ. Стою Родопченина самъ разправяше веднажъ сжщото. И само Стою ли? Ами защо цѣла нощъ гори лампата и? Тя не спи като караконджелъ. Само мисли какво какъ и кому зло да направи.

—Вѣрно е, Ано. Така е сестро! На и моя Страхилъ се поболѣ. Нѣмаше си нищо момчето. Нали го знаешъ, като ябълка момче—камъкъ да стисне вода ще пусне—здраво, здравеничко. Връща се оназъ вечеръ и устни-тъ му попукани. Трепери: „Боленъ съмъ, казва, минахъ край Ката Долапчийката. Чухъ че се викаше у нея. Ужасно се викаше“. И разболѣ се момчето ми. Разтракаха се ония зжби—трепери. Какво ще му е, сестро, ако не нѣкой магия? Май съ пустата му жена...

—Ухъ, поразеницата! Поразия да я поразитъ извика баба Ана—Не може да се търпи това зло повече. Ето на, и азъ млади булки имамъ. На гурбетъ мжже сж изпратили, кой зний какво може да имъ стори? Трѣбва да се убие. Ей тѣй съ кобилцитѣ на чешмата да се убие. То нашитѣ мжже не ще сторятъ това, но ние трѣбва да го сторимъ.

—Право думашъ, Ано—Трѣбва да се отървемъ отъ това зло на селото. Че утре тя може и суша и друго зло да ни докара. Нечиста сила е! А кжщата и да запалимъ. Нищо поменъ отъ тая вещица!

Бѣха минали нѣколко дни следъ горния разговоръ. Бѣше есенъта привечеръ. На чешмата имаше голѣма навалица—жени. Всички заговорници бѣха дошли.

Предвождаше ги баба Ана.

—Нѣма я още пушината! Може да не дойде?

—Трѣбва дѣвола да я е подсетилъ!—говорѣха женитѣ, очаквайки жертвата си.

—Сестри, страхувамъ се,—казваше една нечиста сила е тя—не ще можемъ нищо да и сторимъ.

—Ако ще и самия дѣволъ да е, ще я убиемъ!—извика предводителката буйно.—Нѣка знаемъ, че убиваме едно зло за насъ, за децата ни и за селото ни.

Въ тоя мигъ Матилда Метлата, бедна сиромашка жена, дойде при заговорниците и почна да ги сжди.

—Лошо, лошо ще направите, сестри! Лошо е това що сте замислили. Ахъ, бедната Ката! Много страда тя нещастната жена. Нали знаете всички, че убиха татка и още въ турско, когато въ черквата съ възстаницитѣ

бѣше затворенъ. Ехъ, славенъ човѣкъ бѣше той. Славенъ родъ бѣха тѣ. Братъ и още дете бѣше опълченецъ. По балкани и чукари е пролялъ кръвта си за свободата ни. Ката на ржце го е носила окжрвавенъ безъ крика... Ахъ! Но защо, защо да Ви напомнямъ това, което всички сте чували! Много притегли тя и съ клетата си сестра Райна. Полудѣ бедната—нали я уплаши оня черния хайдутинъ, черкезъ Али! Ехъ! А тя е блага душа, по блага отъ всинца ни. Тя хромъ на улицата не подминава, сираче нещастно не пропуска. На всинца съ готовностъ помага. А като заговори, сѣкашъ божя кравица ви хортува. Ката не е магесница и вие лошо ще направите, ако и сторите зло.

Последнитѣ думи на старицата не бѣха чути. Женитѣ дигнаха врѣва противъ тая, която бѣше дошла да ги разколебава.

—Майки, помислете за дѣшеритѣ си, които иматъ мжже на гурбетъ! Зло виси надъ главитѣ имъ. Тая Ката ги омагьосва да се не връщатъ никога—говореше разпалено баба Ана.

—Кой нѣма деца? Кой не ги милѣе? Само тази, която нѣма деца, и която не ги милѣе нѣма да дигне кобилица срещу тая вещица.—Говореше разчувствено баба Анина—та сжседка Митра, чийто синъ бѣше още по зле.

—Отиде ми момчето за нищо! Изяде ми хубавия Страхилецъ тая проклетница.

—Да се убие! Да се убие! изгърмя залпъ отъ десетки женски гърла.

—Никаква пощада! Никому да не трепва око, ако вземе да вика. Удрейте и не мислете за нищо. Само така ще убиете злото—говореше въодушевлено баба Ана.

Въ тоя мигъ се зададе отъ кризата уличка Ката Долапчийката съ една голѣма стомна за вода. Тя зачудена гледаше събралото се множество жени, и не знаеше бедната, че то бѣше се събрало за нея. Съ приближаването и нѣколко десетки хищни очи, като на бѣсни хиени я гледаха, като на хваната въ капанъ жертва.

—Що стоите, мари? Омагьоса ли ви главитѣ? Грабвайте кобилцитѣ и почвайте!

Нѣколко чифта кобилци се надигнаха въ въздуха заплашително. Ката Долапчийката не разбираше нищо. Тя се стресна по едно време и взе да се озърта плахо. Имаше ли нѣкаква опасностъ? Каква? Що? Защо? Не можеше да си отговори тя. Не можеше да разбере на нея ли се сипѣха тия закани или нѣкому другиму.

Въ тоя мигъ баба Матилда Метлата извика освободила устата си отъ две три женски ржце, които я държаха.

—Като, бѣгай! Ще те убиятъ!

—Мене да убиятъ! Защо да ме убиятъ?

си мислеше Ката и учудване съ страхъ се изписа по лицето ѝ. Но тя не побѣгна. Като видѣ, какъ нѣколко кобилици се дигнаха надъ главата ѝ, тя пакъ не побѣгна и само се усмихна на тая тѣлпа, която незнаеше какво върши.

Изведнѣжъ женитѣ се разстѣпиха и уплашиха отъ тая усмивка. Спрѣха се и сведоха кобилицитѣ.

— Нещастници, какво правите? Искате да ни убѣгне ли? Смъртъ на вещицата! Удрете-Удрете! — изкомандва баба Ана и съ кобилицата си се изстѣпи напредъ и първа на не се удара си. Следъ това се посипаха десетки кобилици върху нещастната Ката, която се преви подъ ударитѣ и падна безмълвна на земята.

— Боже мой, Боже мой, защо ме убиватъ тия хора? — мисляше тя. — Наистина, тѣ ме убиватъ! А какво съмъ имъ сторила? Ахъ! Не знаятъ тѣ, не знаятъ тѣ. . . тя се подигна съ умоляюще лице посипано съ окалянитѣ и окървавени коси и помоли за милостъ.

— Пощадете ме! Нищо не съмъ Ви сторила! Не ме убивайте! Ахъ, какво ще станатъ моитѣ бедни. . .

Но никой не я чу! Помислиха че изрича нѣкое проклятие и отново се посипаха жестоки удари по нея.

Следъ малко Ката Долапчииката бѣше мъртва.

Злото бѣше победено. „Магесницата, — убита.

— Сега да я запалимъ! Да изгоримъ кжщата ѝ! Изкомандува баба Ана, и женитѣ се запжтиха къмъ кжщата на убитата.

* *

Кжщата на Долапчийката Ката се намираше сама въ дола. Предъ самитѣ порти имаше възвишение, — нещо като хълмъ. Тамъ се събра тѣлпата жени и отпочна ужасна глѣчка. Една сжседка донесе огънь, и подкладоха плетищата, които бѣха словени съ кжщата. Следъ това тѣ съ демонична радостъ гладаха какъ пламъцитѣ обхващаха кжщата, ближеха стениитѣ и стрехитѣ и се готвѣха всичко да погълнатъ.

Въ това време около триумфирашитѣ жени се насѣбра тѣлпа отъ дечурлига и мжже, които весело се присжединиха къмъ женския триумфъ.

Въ подножието на хълма подпирашъ се на патерици вървеше стария попъ Матей. Той бѣше чулъ за станалото и бързаше. Ето —наближи. Неговата стройна висока снага и бѣлеща се млечна брада израстна предъ

тѣлпата съ всичката си сила и величавостъ. И съ дигната гнѣвно десница проговори неговия укротителенъ и треперящъ гласъ.

—Що правите? Знаете ли чий домъ запалихте? О, безумни, чеда! — И гласътъ му се сподави отъ гнѣвъ. Той не издържа и избърза къмъ горящата кжща.

—Нѣка ме последватъ двама триме мжже! извика той—Тамъ има живи хора, които се нуждаятъ отъ помощъ. Побързайте!—и той влѣзе въ двора.

—Попа е обезумѣлъ — думаха едни, що щатъ живи хора при тая вещица?

—Той е лудъ! Не отивайте! — говорѣха други. Но нѣколцина мжже въпреки това последваха свещеника. Пожара още не бѣше проникналъ въ кжщата, но всеки мигъ можеше да я повали.

Следъ малко множеството отъ вѣнъ видѣ следната картина. Отишлиитѣ съ попа мжже изнесоха отъ вѣтре една жена и единъ мжжъ. Жената съ разрешени коси, мжршава, съ помжтенъ погледъ крещеше и се блѣскаше въ ржцетѣ на мжжетѣ, които я носѣха. А мжжътъ, когото носѣха едва приличаше на човѣкъ — бѣше безъ крака и съ прерѣзани ржце — обезобразенъ цѣлъ— даже и лицето му приличаше на маска. Той стенеше тихо и глухо когато го носѣха.

Тѣлпата се вълнуваше. Никой не смѣеше да продума. Всички гледаха отецъ Матей и чакаха обясненията му.

—О, неразумни, що сторихте вий? — подкачи попа тоя пжтъ съ силенъ гласъ!

—Вие убихте една свѣтица! — гласътъ му ставаше все по силенъ. Тая жена, която се бѣше пожертвувала за нещастния си братъ и нещастната си сестра, която не желаше тѣ да бждатъ никому въ тежестъ — съ майчинска нежностъ, отекла се отъ живота, бѣше се посвѣтила да подслади земнитѣ дни на тия две бедни сжщества, отъ които вие, уви, отнехте едничката утеха. Ето, предъ вази е този нещастенъ мжжъ, които преди години пролѣ по балканскитѣ чукари кръвта си за вашата свобода. Ето младата гиздава девойка, която ужасътъ на едно страшно минало лиши отъ разсѣдкъ — две жалки безпомощни сжщества — останали безъ едничката си утеха. Ката не е магесница. Тя не може да бжде магесница. Това е само мълва и внушение. Нищо повече. Разбрыхте ли когото убихте?

Гласътъ на отецъ Матей, като бичъ шибаеше прво въ сърдцата. Всички седѣха съ наведени глави.

Г. П. Бойчевъ

А р г о.

Продължение

шарата на Раю Байзадето. И за да не се сдаде живъ стария герой, раненъ съ седемъ рани, обесилъ се съ пояса си на вратата.

Предалъ го Ноеминъ Срѣдногореца.

Попъ Върбанъ прочелъ упокойна молитва за убития, а на Ноемина анатема изрекълъ:

—Проклетъ да бжде Ноеминъ Срѣдногореца до веки — казалъ той. — Живота и сществуването му да бждатъ отровени за него и домочадието му съ съзнанието за извършеното мерзко дѣло. Никой да не има даване, земане съ него. Всѣки да сочи децата му — като деца на предателъ. Синоветъ и дъщеритъ му, неженени и не омжени да останатъ! За солъ дори никой да го не потърся.

Ноеминца била въ черква.

Свѣщъта затреперала въ ржката ѝ. Подъ ужасната клетва на свещеника — тя припаднала.

Изнесли я полумъртва.

Не могла да живѣе дълго тя всредъ позора на предателя. И скоро умрѣла отъ скръбъ.

А и кучешка била смъртта на Ноемина. Три години се влѣкълъ той като псе. Всички странили отъ него като отъ чумавъ. Дори самитъ му деца го презирали и не го поглеждали.

А, когато приближило да умира, повикали баба Вида Крайненката. Тя прекарала до самата му смъртъ край него.

Дорде умре все трескаго тресло. Денемъ и нощемъ бълнувалъ страшно. Все Брананъ му се превиждалъ. Жертвата му не му давала миръ. Съвестъта се била разбудила у него и го измъчвала ужасно.

Понѣкога плачелъ като дете.

А и никой не дохаждалъ да го погледне отъ съжаление. Та кой можелъ да забрави такова низко и мерзко дѣло? Отъ родъ въ родъ то се помни. Отъ потомство на потомство то се предава. Като Кайна той е бѣлязанъ. Предателски родъ — е чумавъ родъ!

На разпетия петъкъ умрѣлъ Ноеминъ. И никой не се научилъ кога го погребали.

Камбаната не била. Попъ не отишелъ. Само двама трима старци го изпрарили. Дори рождениятъ му братъ го нѣмало. А сестра му гледала презъ прозореца.

Минали много години, разказва преданието, откато билъ умрѣлъ Ноеминъ, но родътъ на всички Ноеминовци въ Горни Басеинъ продължавалъ да се сочи, като родъ на предателя.

П А Н Т А Т А.

Минавали години: една следъ друга
Години на тежка — черна робия.

Цѣли петъ века слънцето се подавало утромъ изъ вълнитъ на бурното Черно море и огрѣвало печално тази робска земя, навредъ усеяна съ сълзитъ на хиляди роби — де безмилостно плющѣлъ камшиката на тирана и безпощадно се махалъ кървавия му ятаганъ.

А бесилкитъ и крушума зовѣли най добритъ синове на тая земя — които не можели робски вратъ да скланятъ.

И много именити и безименни борци съ кръвта си записали имената си въ сърдцата на робитъ въ тая страна, която имъ дължала синовна признателностъ.

Освоводителната заря вече алеяла надъ Дунавскитъ води, а ярема на тирана билъ станалъ още по тежкъ.

Тогава се появило страшилището на робитъ — страшниятъ младъ водачъ на орда върли башибузуци — Пантата.

Смъртъ и запустение сѣялъ дето мине той Само при изговаряне на името му — треперяло мало и голѣмо.

* *

Една вечеръ Горно Басчени били обхванати отъ паника

Отъ уста въ уста се носело страшното име.
—Пантата! Пантата!

Добрия чичо Брананъ — внукъ на славния Брананъ воивода — Грозника — разговарялъ, приседналъ предъ кжщи, съ сжселани на си Илю Мutowилката, задушевно за приближаващата отъ къмъ Дунава скорошна свобода.

Изведнажъ въ двора влѣзалъ Пѣю Тралата, селски я колджия, върно псе на кмета Чорбаджи Захария които билъ слѣпо предаденъ на тирана.

—Разгеле, чичо Бранане! Прати ме Чорбаджи Захари да взема изъ стадото ти най-тлъстата и ялова овца — че тази вечеръ ще ни пристигне гостъ. Пантата ще посрещаме.

Пантата! извикали чичо Брананъ и Илю, и изведнажъ коситъ имъ настръхнаха.

Тралата се засмѣлъ.

—Какво? Изплашихте се, а? Само името му като чухте се изплашихтѣ. Хе! Хе! Той се плашатъ които не имъ съ чисти смѣтки-тѣ. Чакайте, чакайте — всички въ миши дупки ще има да се криете, кога се отвори до-вечера черния тефтеръ.

И Тралата затропалъ нетърпеливо.

—Хайде! По бързо, че нѣмамъ време до-вечера свѣщъ да света на Пантата. У-у-у, какъвто е страшенъ!

—Не вѣрвамъ да е повече отъ тебе и следва